דף נה:

לא היה סיקריקון ביהודה בהרוגי מלחמה, מהרוגי המלחמה ואילך יש בה סיקריקון.

ובירושלמי פירשו דתקנות אלו לא היו אלא ביהודה, אבל לא בגליל, משום דביהודה היו משתעבדין טפי ואונסין אותם משום דמסורת בידם מאבותם דיהודה הרג את עשו דכתיב ידך בעורף אויביך, והיו משתעבדים בהם ונוטלין שדותיהן מלפניהם ומוכרין אותן לאחרים והיו בעלי בתים באים וטורפין והיתה הארץ חלוטה ביד סיקריקון נמנעו מליקח, התקינו שלא יהא סיקריקון ביהודה, (אלא) כלומר שיהא המקח קיים, אבל בגליל לעולם יש בו משום סיקריקון, לומר דלא עשו תקנה בגליל משום שלא היו משתעבדים בהם כל כך ולא היו אונסין אותם, ונשאר הדבר על הדין דהלוקח מסיקריקון מקחו בטל ובעלי בתים באין וטורפין.

[הריטב"א]

והני מילי בקרקע אבל במטלטלי אין בהם משום סיקריקון, וכן הוא מפורש בירושלמי נמי, דבמטלטלין אין בהם משום סיקריקון אלא לעולם המקח קיים, וכיון דבגליל אמרינן דלא עשו תקנה כל שכן בחוץ לארץ דליכא תקנה ולעולם יש סיקריקון כדינו דהלוקח ממנו מקחו בטל. [הריטב"א]

אימתי בזמן שאין בידן ליקח, אבל יש בידן ליקח הן קודמין לכל אדם.

הני מילי בשעת המקח או אחר המקח מיד כשידעו בדבר אבל אם ידעו בדבר ולא רצו הבעלים ליקח או שלא היה בידם ליקח אחר זמן אין לבעלים כלום, שאם אי אתה אומר כן נמצאו נמנעין מליקח שאומר היום או מחר יבא בעל הקרקע ויקחנו בעל כרחי שאע"פ שעכשיו אין לו במה ליקח למחר יהיה לו ונמצאת הארץ משוקעת בידם וא"כ מה הועילו חכמים בתקנתם, והכי משמע בירושלמי דגרסינן התם הם אומרים היה בידינו ליקח והלקוחות אומרים לא היה בידכם ליקח אמר ר' יוסי לעולם השדה בחזקת בעליה, ואם איתא דכל זמן שירצו הם יכולין לקנות מה עיקר יש למחלוקת הזה, ואע"פ שזה ברור הוצרכתי להאריך בזה מפני שראיתי מי שסובר דהבעלים מוציאים מיד הלוקח לעולם כל זמן שיהיה בידם ליקח כל היכא שלא נטלו רביע חלקם, וזה אינו, וכדמוכח בירושלמי דכתיבנא. [הריטב"א]

דף נו.

אמר הואיל והוו יתבי רבנן ולא מחו ביה, ש"מ קא ניחא להו וכו'.

א"ר שמעון בן אלעזר, בוא וראה כמה כחה של שנאה, שהרי סייע הקב"ה לבר קמצא והחריב את ביתו ושרף את היכלו.

ובעון שנאת חנם חרבה ירושלם בשנייה, וסמך לדבר, איכה ישבה בדד העיר, ראשי אותיות איבה.

[מנורת המאור פרק יז]

איזיל איכול בהו קורצא בי מלכא.

לא תלך רכיל בעמך - אומר אני על שם שכל משלחי מדנים ומספרי לשון הרע הולכים בבית ריעיהם לרגל מה יראו רע או מה ישמעו רע לספר בשוק, נקראים הולכי רכיל, הולכי רגילה וכו'. וכן תרגם אונקלוס, לא תיכול קורצין, אכלו קרציהון דיהודאי (דניאל ג ח), אכלו קורצא בי מלכא (ב"מ פו.). נראה בעיני, שהיה משפטם לאכול בבית המקבל דבריהם שום הלעטה והוא גמר חזוק שדבריו מקויימים ויעמידם על האמת, ואותה הלעטה נקראת אכילת קורצין לשון קורץ בעיניו (משלי ו יג), שכן דרך הולך רכיל לקרוץ בעיניו ולרמוז דברי רכילות שלא יבינו השומעים, כל זה לשון הרב.

ואין במה שפירש בתרגום הזה טעם או ריח, כי השומע מן הרכיל לא ישבע לו שיאמין דבריו ולא יתן לו אות ומופת, גם המלשין עבד אל אדוניו לא יבטיחנו האדון שישמע אליו, ומה טעם לאכילה הזאת. ונבוכדנאצר [בהוראת] הצדיקים עשה מה שעשה, לא האכילם למלשינים ולא נשבע להם, וגם לא האמין להם אבל שאל הצדא שדרך מישך וגו' (דניאל ג יד), וצוה שישתחוו מכאן ואילך והיה מעביר על מה שעברו. ואפילו אם אמת הדבר שיעשה כן בזמנים ההם, אחר שהכתוב אמר לא תלך רכיל בעמך למה יזכיר אונקלוס מנהג השטות ההוא ואין לאזהרה ענין בו. [רמב"ן, ויקרא יט טז]

אבל עיקר לשון הארמית בכאן, איננו אלא לשון השמעת קול, והוא מורגל בדברי חכמים (ב"ב ה.), ועיזא לאו אכלוויי מכלו ליה ולאו גברא בעי לאכלויי, ותרגום יונתן קרא בגרון (ישעיה נח א), אכלי, ושרק לו מקצה הארץ (שם ה כו), ויכלי ליה, וינהום עליו כנהמת ים (שם שם ל), ויכלי עליהון, וכן במקומות רבים. והנה הוא לשון כל משמיע קול שיודיע חפצו בלא חתוך מלות, ולכן יאמר כן בצועק לעזים הנכנסות בשדה ויתרגם כן השורק והנוהם והצועק. ודרך הרכילים לבא ברבים או לפני המושל וינהמו בגרונם ויקרצו בעיניהם לרמוז כי שמעו דברים עד שיפצרו בהם ויגידו אותן, על כן נקראים אוכלי קורצין, נוהמים ברמזים.

[רמב"ן, ויקרא יט טז]

בהדי דקאתי שדא ביה מומא בניב שפתים.

כתבת עוד ששאלך התם בהנזקין (נו.), היאך אדם יכול להטיל דוקין בעין, והחלפת הגירסא מתוך דוחק קושיא זו וגרסת בריס שבעין. אי נמי שהחליפה בבהמה אחרת שהיה לה דוק בעינה.

וזה התירוץ השני אפשר אבל למחוק הספרים מי ישמע לנו. גם רש"י ז"ל כן גורס ופירש דוק מלשון הנוטה כדוק שמים. ומכל מקום אין אנו צריכין לא לזה ולא לזה. לפי שהדוקין חולי הוא שנעשה מחמת מקרה. וזה שהיה רמאי וחריף ברמאותיה ידע והכהו בעינו כדי שיקרנו אותו חולי מיום לכתו עד בואו לבית המקדש. כי מהלך רב היה ביניהם להגדל בו דוק בינתיים מחמת מכה שהכהו או מחמת סם שהטיל לו.

[שו"ת הרשב"א חלק א סי' שכו]

ואמרי לה בדוקין שבעין.

הכא בדוקין שבעין ואליבא דר"ע דאמר אם עלו לא ירדו.

וא"ת אמאי לא חשיב נמי ניב שפתים דאמר פ' הניזקין (גיטין נו.) דשדא מומא בניב שפתים אתרא דלדידן הוי מומא ולדידהו לא הוי מומא דלא פסול לבני נח אלא מחוסר אבר ושמא בעוף לא שייך ניב שפתים מיהו אכתי קשה דאיכא כמה מומין דלא פסלי ואמאי נקיט דוקין שבעין וכן בגיטין הוה מצי למישדי מומא במקום אחר.

[תוד"ה הכא זבחים דף עז:]

אמר רבי יוחנן ענוותנותו של רבי זכריה בן אבקולס, החריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו והגליתנו מארצנו.

פסקו הגאונים ז"ל בנחש דכל הקודם להרגו זכה והוא הדין למסור דכל המרחם על המסורות נעשה אכזרי על בני דורו, וכדאמרינן בגמרא בפרק הנזקין (נו.) בעו למקטליה, כי היכי דלא לימא למלכא, אמר רבי זכריה בן אבקילס יאמרו מטיל מום בקדשים יהרג, א"ר יוחנן ענותנותו של רבי זכריה בן אבקילס החריבה ביתינו ושרפה היכלינו והגלתנו מארצנו.

[שו"ת תשב"ץ חלק ב סי' כו]

הוו בה הנהו תלתא עתירי נקדימון בן גוריון, ובן כלבא שבוע, ובן ציצית הכסת.

במקום אחד מתלמודן בסוף פרק שבתעניות יש כך, אמר ר' לוי מגילת יוחסין מצאו בירושלים כתוב בה, הלל מן דדויד. בן ציצית הכסת מן דאבנר. בן קוביטון מן דאחאב. בן כלבא שבוע מן דכלב. ר' ינאי מן דעלי, בן יהוד מן דציפורי, ר' חייה רבה מבני יונדב בן רכב. ר' נחמיה מבני נחמיה התרשתא.

[תשובות הגאונים הרכבי, סי' שמט]

דף נו:

אזל שדריה לטיטוס, ואמר אי אלהימו צור חסיו בו זה טיטוס הרשע שחירף וגידף כלפי מעלה.

ישתו יין נסיכם - למאן דדריש להאי קרא בעובדי כוכבים ניחא, ולמאן דדריש ליה בגיטין (נו:) גבי טיטוס שאמר מקרא זה על ישראל וכן בספרי ר' יהודה ורבי נחמיה חד דורשו כלפי העובדי כוכבים וחד דורשו כלפי ישראל צריך לפרש שהיו העובדי כוכבים מגנין ישראל על עבודת המזבח כנגד מה שעושין לעבודת כוכבים שלהם ויאכלו וישתו קאי אמזבח שאוכל מנחות ושותה נסכים. [תוד"ה ישתו, עבודה זרה כט:]

בא יתוש ונכנס בחוטמו, ונקר במוחו שבע שנים.

הא דאמרינן באגדה וניקר במוחו שבע שנים. מעשה נסים נעשו לו לרעה, שהרי ניקב קרום של מוח טריפה וטריפה אינה חיה, ויש מי שכתב שהוא בדוק אצלו דניקב קרום של מוח באדם אינו טריפה ומוליד ומשביח, ואין כל י"ח טריפות שבבהמה באדם אלא יש מהן. [הרמב"ן]

אם נמצאו תולעים ולא חזינן קורט דם ולא רושם כשרה, כדאמרינן בפרק הניזקין (גיטין נו:) גבי טיטוס שנכנס יתוש בחוטמו ואף על פי כן חי ז' שנה. [מרדכי חולין סי' תרט]

דף נז.

דאמר מר כל המלעיג על דברי חכמים נידון בצואה רותחת.

ואין צואה רותחת חמורה מן הסכלות שגרמה לו להלעיג. ולכן לא תמצא לעולם מרחיק דבריהם אלא אדם רודף התאות, מעדיף החושניות, מי שלא הואר לבו בשום אור בהיר.

[הקדמת הרמב"ם למשנה]

אמרה לו בבקשה ממך אל תגע בי שאין לי כתובה ממך, ולא נגע בה עד יום מותו.

משנכנסה לחופה הרי היא כאשתו לכל דבר ליורשה ולטמא לה להפר ולהפר נדריה, ואפילו בלא ברכה כדמוכח בכתובות פ' נערה סתם חצר דידה לנישואין.

ובשום מקום ברכות אין מעכבות את המצות, וכי ס"ד אם אין במדינה עשרה שלא תנשא אשה משום דברכת חתנים בעשרה, ועוד אמר בהניזקין מעשה בארוס וארוסתו שנשבו לבין הנכרים והשיאום זה לזה, אמרה ליה לא תגע בי שאין לי כתובה ממך, אבל משום כלה בלא ברכה לא נמנעה ותו לא מידי. [תרומת הדשן, פסקים וכתבים סי' קמ]

ואילו יוסף לאו בחדא מטה והאי בחדא מטה, ואילו יוסף לאו אשתו והא אשתו.

נראה לומר דאפילו היכא שלא בירך מעולם ולא איפשר ליה לברך דלא חייבוהו חכמים להוציא. וראייה מפ' הניזקין מעשה בארוס וארוסתו שנשבו בין הגוים אמרה לו בבקשה ממך אל תגע בי שאין לי כתובה ממך, אבל משום כלה בלא ברכה לא נמנע ממנה, ואע"פ שלא בירכו ז' ברכות כשנשבו מקרי ארוס וארוסתו. ואין לדחות דה"ק אין לי חיוב כתובה עליך מפני שלא בירכו ז' ברכות, דהא לאחר שנשבו היה מתייחד עמה, כדאמרינן דחדא מטה הוה כו' והיינו כניסה לחופה, דבהכי הייתה נשואה גמורה, דשפיר הוה לה חיוב כתובה עליו.

[שו"ת בעלי התוספות סי' קלג]

במתניתא תנא שבע שנים בצרו עובדי כוכבים את כרמיהן מדמן של ישראל בלא זבל.

אמרינן באיכה רבתי, חמש מאות בתי מדרשות היו בביתר, ובכל בית מדרש היו חמשה מאות מלמדי תינוקות, ואנשי העיר בעלי אומנות ששים רבוא, ובמלכות אדריאנוס לקחו אותם הרומיים וישפכו דם לרוב מאד ויהרגו עד תום כל העיר טף ונשים ויצו המלך לבלתי קברם ויהי שם מחוץ לעיר כרם גדולה רחבה שנים עשר מילין ויקיפו את הכרם סביב סביב ממתי ישראל זה על זה ויעמדו שם כ"ה שנים כל ימי אותו המלך ולא הסריחו,